

GENÇLİK Hakları

Çocukluk sonrası ve yetişkinlik öncesi dönem olarak tanımlanan gençlik sürecinde, gençlerin temel hak ve hürriyetlere erişiminin sağlanması gerekmektedir. Gençlik dönemi, uluslararası bir örgüt olan Birleşmiş Milletler tarafından 15-24 yaş aralığındaki bireyler olarak belirlenmiştir. Ülkemizde ise 27/01/2013 tarihli ve 28541 sayılı Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi'nde "ülkemin şartları göz önüne alındığında gençlik politikalarının hedef grubunun 14-29 yaş aralığında bulunan bireyler" olduğu kabul edilmiştir. İhtiyaç halinde gerekli veri ve bilgileri bir araya getirerek istatistik oluşturmakla görevli Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), bazı istatistiklerde 15-29 yaş aralığını, bazılarında ise 15-24 yaş aralığını "genç" olarak değerlendirmeye almıştır.

Gençlik haklarını münhasıran düzenleyen uluslararası bir insan hakları sözleşmesi bulunmamakla birlikte gençler, herkes gibi temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Gençlerin hakları, Anayasa'nın, kanunların ve uluslararası insan hakları sözleşmelerinin hükümleri ile güvence altına alınmakta, politika belgeleriyle de haklarının çerçevesi belirlenmektedir.

Gençlik hakları eğitim, barınma, sağlık, kültür, çalışma gibi genel nitelikte haklarla bir araya geldiği gibi kendi içerisinde alt başlıklara da ayrılabilir. Örneğin; genç kadınların eğitim hakkı, engelli gençlerin erişim hakları, mülteci gençlerin çalışma hakları ve akran zorbalığının önlenmesi gibi.

Gençler tüm insan hak ve özgürlüklerine sahip olsalar da yaşları nedeniyle kimi zaman eğitime, kaliteli istihdama, sosyal korumaya ve medeni ve siyasi haklara tam erişim noktasında zorluklarla karşılaşmaktadır ve ayrımcılığa karşı çoğu kez savunmasız durumdadır.

• Anayasamız ve Gençlik Hakları

Anayasa'nın "Gençliğin Korunması" kenar başlıklı 58'nci maddesinde yer alan "Devlet, istiklal ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müsbet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetiştirme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır. Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır." hükmü ile gençliğin önemi ve korunması anayasal güvence altına alınmıştır.

Ayrıca, her ne kadar doğrudan 'gençlik hakları' adı altında bir ifadeye yer verilmemiş olsa da Anayasa'da düzenlenen haklar toplumdaki herkesin eşit derecede faydalandığı, bireyleri koruyan haklar olduğundan gençleri de kapsamaktadır. Bu haklardan bazıları şunlardır: Kanun önünde eşit olarak tanınma, özel hayatın gizliliği, konut dokunulmazlığı, yerleşme ve seyahat hürriyeti, din ve vicdan hürriyeti, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti, bilim ve sanat hürriyeti, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, eğitim ve öğrenim hakkı, çalışma hakkı, sosyal güvenlik hakkı, seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı.

• 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK) Kanunu ve Gençlik Hakları

İnsan onurunu temel alan 6701 sayılı TİHEK Kanunu insan haklarının korunması ve geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılması hususunda genel koruyucu hükümlere yer vermiştir. Kanun'un 3. maddesi cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılığı yasaklayarak herhangi bir ihlal halinde gerekli tedbirlerin alınacağını hükme bağlamıştır. Ayrıca Kurum, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele amacıyla, özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin tutuldukları ceza infaz kurumları, nezarethaneler, engelli bakım merkezleri, çocuk evleri gibi alıkonulma/korunma yerlerine Ulusal Önleme Mekanizması görevi kapsamında ziyaretler gerçekleştirmektedir.

• Uluslararası Belge/Sözleşmeler ve Gençlik Hakları

Gençlik hakları konusunda küresel olarak kabul edilmiş bir norm bulunmamakla beraber gençliğin yaş tanımına bağlı olarak 18 yaş altında kalanların uluslararası alanda kabul edilmiş çocuk hakları belgeleriyle korunacağı ve mevcut insan hakları belgelerinin koruma çerçevesinin her insan için geçerli olduğu gibi gençler için de

geçerli olacağı açıktır. Dolayısıyla ülkemizin onayladığı:

- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi,
- Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi,
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi,
- Her Türlü İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi,
- İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlıkdışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezanın Önlenmesi Sözleşmesi,
- Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi,
- Çocuk Hakları Sözleşmesi,
- Engelli Hakları Sözleşmesi,
- Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunması Sözleşmesi,
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi,
- Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı

gibi uluslararası insan hakları sözleşmelerinde tanınan temel hak ve özgürlüklerin tamamına gençler, *hiçbir ayırım gözetmeksizin* sahiptir.

• **Politika Belgeleri ve Gençlik Hakları**

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından kabul edilen On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), gençlerin güçlü yaşam becerilerine, insani ve millî değerlere sahip olarak yetişmelerinin, iktisadi ve sosyal hayata ve karar alma mekanizmalarına aktif katılımlarının sağlanması temel amacıyla, eğitim, istihdam, sosyal ve kültürel faaliyetlere katılım, toplumsal hayata katılım ve gönüllük faaliyetlerin artırılması, gençlerin bağımlılıktan korunması gibi alanlarda çok çeşitli politika ve tedbirler öngörmektedir.

2 Mart 2021 tarihinde kabul edilen İnsan Hakları Eylem Planı, “Gençlerin Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi” hedefi kapsamında gönüllülük çalışmaları, gençlerin karar alma süreçlerine daha etkili katılımı, yazılım sektörüne katılım ve dijital okuryazarlık, evlilik yardımı, işgücü piyasalarına katılım, eğitim, kaliteli ve erişilebilir gençlik çalışmaları, Birleşmiş Milletler Gençlik Merkezi kurulması, konut edinme hakkına yönelik tedbirler alınması gibi gençlerin temel hak ve özgürlüklerini etkin bir şekilde kullanmaları ve toplumsal hayatta söz sahibi olmaları için bir dizi faaliyet öngörmektedir.

Tüm gençlerin, Anayasa'da, kanunlarda ve ülkemizin taraf olduğu uluslararası insan hakları sözleşmelerinde tanınan hakları talep etme, haklarının ihlal edildiği iddiasıyla ilgili mercilere başvurma ve bir hak ihlaline maruz kaldıklarının tespiti halinde bu ihlalin tazmin edilmesini isteme hakkı vardır.

• TİHEK ve Gençlik Hakları

TİHEK olarak gençlik hakları konusunda;

MİSYONUMUZ

Gençlerin Anayasa'da, Kanunlarda ve taraf olduğumuz Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmelerinde güvence altına alınan haklarının korunması ve geliştirilmesi için çalışmalar yapmak

HEDEFLERİMİZ

Gençlerin, haklarının bilincinde olan bireyler olarak toplumda etkin biçimde yer almasını sağlamak

TİHEK, 6701 sayılı Kanun ile kurulmuş bağımsız bir kamu kurumudur. TİHEK'in 6701 sayılı Kanun'un 9'uncu maddesine göre üç temel görevi bulunmaktadır:

- Ulusal İnsan Hakları Kurumu
- Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik
- Ulusal Önleme Mekanizması

TİHEK, ulusal insan hakları kurumu olarak; insan haklarının korunmasına ve geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapmaktadır. Bu kapsamda çeşitli kurum ve kuruluşlarıyla, sivil toplum kuruluşlarıyla ve ilgili diğer kuruluşlarla iş birliği yapmakta, insan hakları konusunda bilgilendirme ve eğitim yoluyla kamuoyunda duyarlılığın gelişmesini sağlamak üzere farkındalık arttırma faaliyetleri yürütmekte, yıllık ve tematik raporlar hazırlamakta ve insan hakları ihlallerini resen inceleyerek karara bağlamaktadır. Bu kapsamdaki çalışmalarında TİHEK, 2021 yılı İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Raporu'nda "Gençlik Hakları"nı ayrı bir başlık olarak ele almış ve Rapor'da:

- Gençlerin temel hak ve özgürlüklere etkin erişimini sağlayacak ve gençlere yönelik ayrımcılıkla mücadele edebilecek özel bir koruma mekanizmasının ve gençlik haklarına yönelik kapsamlı düzenlemelerin hayata geçirilmesi,
- Genç işsizliğinin azaltılması ve eğitim ve istihdam dışı gençlere yönelik çalışmaların arttırılması,
- Üniversite öğrencilerinin barınma ihtiyacının giderilmesine yönelik çalışmaların arttırılması,
- Eğitimine devam etmek isteyen gençlerin eğitimden kopuşlarının önlenmesi için ek önlemler alınması,
- Gençlerin iyilik halinin arttırılması ve ruh sağlığının korunması için aile, okul, akran grubu, toplum ve işyeri düzeyinde bir dizi risk faktörünü ele almak ve damgalamayla mücadele etmek dahil kapsamlı politikaların geliştirilmesi,
- Gençlerin toplumsal hayata katılımının arttırılması ve gönüllülük çalışmalarının teşvik edilmesi yönündeki politikaların ve uygulamaların çeşitlendirilmesi,

tavsiyelerine yer vermiştir.

TİHEK, ayrımcılıkla mücadele ve eşitlik kurumu olarak, ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemekte, araştırmakta, karara bağlamakta ve sonuçlarını takip etmektedir. TİHEK'in ayrımcılık yasağı ve eşitlik ilkesi konusunda farkındalık yaratıcı faaliyetlerde bulunma, tematik raporlar hazırlama gibi görevleri de bulunmaktadır.

TİHEK, 6701 sayılı Kanun'un 25'inci maddesi gereğince ayrımcılık yasağı ihlali mevcut olduğunda idari para cezası uygulama yetkisine sahiptir. İdari para cezasına karar verilirken ihlalin etki ve sonuçlarının ağırlığı, failin ekonomik durumu ve çoklu ayrımcılığın ağırlaştırıcı etkisi dikkate alınmaktadır. 2023 yılı itibariyle TİHEK, ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini tespit ettiği hallerde; 5.958 TL'den 89.571 TL'ye kadar idari para cezası uygulayabilmektedir.

Ayrımcılık yasağı ihlaline bağlı olarak idari yaptırım içeren ve gençlik hakları bakımından önemli bir çerçeveye oluşturan TİHEK kararları mevcuttur. Örneğin 2022/489 sayılı Kararda, sadece Otizm Spektrum Bozukluğu tanılı öğrencilere kolaylaştırıcı kişiden faydalanma hakkı verilmesinin özel gereksinimli öğrenciler arasında engellilik temelinde ayrımcılık oluşturduğu yönünde karar verilmiştir. TİHEK, bir diğer önemli kararı olan 2019/15 sayılı kararıyla, Eskişehir ili Odunpazarı ilçesinde bulunan bir apartmanın yöneticisinin apartman toplantısında "ailesi olmayan öğrenci ve bekâra ev verilmeyeceği" yönünde aldığı karar bakımından medeni hal temelinde ayrımcılık yasağının ihlaline hükmetmiştir.

TİHEK, Ulusal Önleme Mekanizması olarak, İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol (OPCAT) hükümleri çerçevesinde özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin buldukları ceza infaz kurumları, nezarethaneler, çocuk evleri, ruh sağlığı ve hastalıkları hastaneleri, engelli bakım merkezleri, mülteci kampları, geri gönderme merkezleri, hükümlü ve tutukluların sevklerinin sağlandığı nakil araçları, havaalanı transit geçiş noktaları gibi yerlere haberli veya habersiz düzenli ziyaretler gerçekleştirmekte ve bu ziyaretlere ilişkin raporları ilgili kurum ve kuruluşlara iletmekte ve ayrıca kamuoyu ile paylaşmaktadır. Kurum, özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin Ulusal Önleme Mekanizması görevi kapsamında yaptığı başvuruları da incelemekte, araştırmakta, karara bağlamakta ve sonuçlarını takip etmektedir. Böylece TİHEK, Ulusal Önleme Mekanizması olarak, gençlerin de tutulabildiği alıkonulma/korunma yerlerinde başta işkence ve kötü muameleye maruz kalmama hakkı olmak üzere temel hak ve hürriyetlerin korunması yönünde çalışmalar yürütmektedir.

2. TİHEK'e Başvuru Usulü

TİHEK; insan haklarının korunmasına, geliştirilmesine, ayrımcılığın önlenmesine ve ihlallerin giderilmesine yönelik yaptığı çalışmalar kapsamında herhangi bir ihlal meydana geldiğinde resen (başvuru yapılmasına gerek kalmadan, kendiliğinden) işlem yapmakta veya başvuru üzerine harekete geçmektedir. Kuruma yapılan başvurulardan herhangi bir ücret alınmamaktadır.

Hangi durumda Kuruma başvuru yapılır?

- 6701 sayılı Kanun'un 3'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında '*cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş*' olarak ifade edilen ayrımcılık temellerinden birine dayalı olarak ayrımcılık yasağı ihlali iddiası olduğunda,
- Ulusal Önleme Mekanizması görevi kapsamında, özgürlüğünden mahrum bırakılan veya koruma altına alınan kişiler tarafından ihlal iddiası olduğunda,

TİHEK hangi durumda resen işlem yapar?

- İnsan hakları ihlali söz konusu olduğunda,
- Ayrımcılık yasağı ihlali söz konusu olduğunda,
- Özgürlüğünden mahrum bırakılan veya koruma altına alınan kişilerin Ulusal Önleme Mekanizması görevi kapsamında hak ihlaline uğradığının iddia edildiği durumlarda,

• Kimler Kuruma Başvurabilir?

Gerçek kişi (işçi, işveren, öğrenci, kiracı...)

Tüzel kişi (Şirket, dernek, vakıf,...)

Özel sektör veya kamu fark etmeksizin

Ayrımcılık yasağı ihlalden zarar gördüğünü iddia eden herkes Kuruma başvurabilir.

• Başvuru Nasıl Yapılır?

Kuruma gelerek dilekçe ve eklerinin elden teslim edilmesiyle

Kurum adresine posta yoluyla
Adres: Kocatepe Mah.
Yüksel Cad. No:23 Kızılay,
Çankaya/ANKARA

Kurum internet sayfası üzerinden 'online başvuru' yoluyla
<https://ebasvuru.tihek.gov.tr/Giris.aspx>

E-Devlet sistemi üzerinden kimlik doğrulama yoluyla
<https://www.turkiye.gov.tr/turkiye-insan-haklari-ve-esitlik-kurumu-e-basvuru-sayfasi-5890>

Elektronik posta yoluyla
oninceleme@tihek.gov.tr

Ayrıca posta yoluyla veya Valilik/Kaymakamlıklar aracılığıyla başvuru yapmak isteyenler için <https://tihek.gov.tr/pages/basvurular> adresinde başvuru formları mevcuttur.

İlgililer Kuruma başvurmadan önce kanuna aykırı olduğunu iddia ettikleri uygulamanın düzeltilmesini ilgili taraftan talep eder.

Karşı taraf bu talebi reddeder veya 30 gün içerisinde cevap vermezse Kuruma başvuru yapılabilir.

Ancak telafisi güç veya imkansız bir zararın doğması ihtimali varsa Kurum başvuruları bu şartı aramadan kabul edebilir.

Gençlerin kendileri veya yasal temsilcileri; başta yaş olmak üzere, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu ve engellilik nedeniyle ayrımcılığa uğradığı iddiasıyla TIHEK'e ücretsiz olarak başvuru yapabilirler.

Yüksel Caddesi No: 23 06650 Kızılay / ANKARA
Tel: +90 312 422 78 00
www.tihek.gov.tr

